

Vidran Kljajević

Srednja stručna škola, Bijelo Polje

OBJEKTIVNOST OCJENJIVANJA I UTICAJ OCJENE NA STEPEN ZADOVOLJSTVA UČENIKA U NASTAVI FIZIČKOG VASPITANJA

1. Uvod

Među najvažnije i najkopleksnije probleme u školskom radu svakako spada problem ocjenjivanja znanja koje su učenici stekli. Jedan od osnovnih zadataka škole jeste obrazovanje, odnosno davanje učenicima određenih znanja iz raznih naučnih oblasti, kao i sticanje određenih vještina i navika. Da bi smo imali povratnu informaciju koliki je nivo stečenog znanja kod učenika, moramo povremeno vršiti provjeravanje i ocjenjivanje tog znanja.

Ocjenjivanje je sastavni dio provjeravanja, ili bolje rečeno, njegov finalni efekat. Samo ocjena je materijalizovani stav ili zaključak nastavnika o stepenu uspjeha ili neuspjehu učenika, o rezultatima njegovog rada u određenom vremenskom razdoblju ili u odnosu na konkretan zadatak.

Ocjenjivanje pretstavlja veoma važnu i složenu aktivnost jer ocjena ukazuje na uspješnost u ostvarivanju zadataka škole u formiranju ličnosti učenika. Prvenstveno, ocjena ima veliki društveni značaj i predstavlja značajno sredstvo društvenog komuniciranja. To se ugleda u tome što ocjena, kao mjerilo kvaliteta, predstavlja u današnjoj školi kriterijum za selekciju, za društvena priznanja i status, kao i niz drugih pogodnosti. Ocjena iz pojedinog predmeta predstavlja značajno stimulatívno sredstvo, koje učenika usmjerava na još bolji intenzivniji rad, što dovodi do postizanja sve boljih rezultata.

Značajem i problemima školskog ocjenjivanja bavi se posebna nauka – dokimologija. Ona se prvenstveno bavi izučavanjem faktora koji utiču na ocjenjivanje, zatim greškama u ocjenjivanju, objektivnošću ocjenjivanja, načinima za poboljšanje ocjenjivanja itd.

Nastava fizičkog vaspitanja se u mnogome razlikuje od nastave drugih školskih predmeta jer ima zadatak da izvrši uticaj na različite prostore psihosomatskog statusa učenika pa je zbog toga problem ocjenjivanja u fizičkom vaspitanju veoma kompleksan. Vrlo često, u stručnim i naučnim krugovima, se opravdano postavlja pitanje šta ocjenjivati u fizičkom vaspitanju i kako.

Moramo istaći, da je neophodno, da ocjena treba da odražava cjelokupne rezultate koje učenik postiže, njegovo zalaganje i napor koji ulaže za ostvarivanje tih rezultata, kako u nastavnim tako i u vannastavnim aktivnostima. Sve ove komponente moraju biti objektivno utvrđene dobro organizovanim provjeravanjem. Osnovno je pravilo da učenik mora biti ubijeden da je ocjena koju je dobio pravedna, da je objektivno zasnovana i realno data. Samo na taj način kod učenika se može razviti pravilan odnos prema ocjeni, a preko nje i prema rezultatima koje postiže.

Veoma je značajno istaći da ocjena mora biti javna što nastavnika još više obavezuje da bude pravedan, objektivan i nepristrasan.

2. Objektivnost ocjenjivanja znanja učenika

Kao instrument, za ovaj dio istraživanja, korišćen je upitnik a pitanje je glasilo: Koliko često tvoj nastavnik fizičkog vaspitanja objektivno ocjenjuje znanje učenika? Ispitanici su imali mogućnost da na ovo pitanje daju jedan od pet odgovora prikazanih utabeli broj 1.

1. Objektivnost ocjenjivanja znanja učenika

Učestalost objektivnog ocjenjivanja	f	%
Vrlo često	127	17,2
Često	238	32,2
Rijetko	163	22,1
Vrlo rijetko	76	10,3
Ne mogu da procijenim	134	18,2
Ukupno:	738	100

Iz prikazanih rezultata vidimo da su stavovi učenika o tome da li nastavnik fizičkog vaspitanja objektivno ocjenjuje njihovo znanje vrlo različiti. Samo 49,4% učenika smatra da nastavnici vrlo često i često objektivno ocjenjuju njihovo znanje. Ostali učenici (50,6%) ne mogu sa sigurnošću da procijene ili smatraju da nastavnici neobjektivno ocjenjuju njihovo znanje. Ocjenjivanje je jedan kompleksan problem koji je dosta istraživan i o kome je dosta napisano u oblasti fizičkog vaspitanja. Takođe u pedagoškoj literaturi često se naglašava značaj ocjenjivanja učenika. Pored toga što je ocjenjivanje nastavna djelatnost koja ima karakter relativno samostalne etape, njime se utvrđuje ostvarenje materijalnih, funkcionalnih i vaspitnih zadataka nastave, ono ima veoma široko značenje za učenika; ima motivacioni karakter; izvor je zadovoljstva ili nezadovoljstva učenika; pozitivnog ili negativnog stava učenika prema nastavi. Prikazani rezultati nam govore da više od polovine učenika nije zadovoljno načinom ocjenjivanja nastavnika te iskazuju tvrdnju da je kod nastavnika vrlo često prisutna neobjektivnost pri ocjenjivanju i da ocjena koju imaju iz fizičkog vaspitanja nije realan odraz njihovog znanja i fizičkih sposobnosti. Ovi rezultati nam govore da postoji veliki nesklad između standarda i kriterija vrednovanja, s jedne, i stvarnog ocjenjivanja učenika, s druge strane. Još uvijek je u velikoj mjeri prisutno mjerenje postignuća učenika u nastavi fizičkog vaspitanja kroz "izvođenje vježbe" što u velikoj mjeri determiniše ocjenu učenika čime se umanjuje značaj kulturi rada, motivaciji, subjektivnim mogućnostima i objektivnim okolnostima u kojima učenici rade, jednostrano se koriste tehnike provjeravanja i ocjenjivanja učenika; nedovoljno se respektuju njihove mogućnosti i interesovanja; učenici se nedovoljno i neadekvatno uključuju u različite oblike vrednovanja kao što su: samovrednovanje, međusobno vrednovanje, vrednovanje rada nastavnika itd.

Na osnovu iznijetih rezultata zaključujemo, da je u nastavi fizičkog vaspitanja prisutno neobjektivno ocjenjivanje znanja i postignuća učenika, što za posledicu ima smanjenje motivacije učenika za većim angažovanjem u procesu nastave sa ciljem postizanja boljih rezultata.

2.1 Osobine nastavnika fizičkog vaspitanja i njihov uticaj na objektivost ocjenjivanja

U ovom istraživanju su obuhvaćene one osobine koje predstavljaju osobine dobrog nastavnika fizičkog vaspitanja. Učenici su procjenjivali učestalost, tj. prisutnost 21 pozitivne osobine kod nastavnika.

Prema procjeni učenika od ispitivanih osobina koje predstavljaju osobine dobrog nastavnika često i uvijek su prisutne sledeće osobine:

1. uredan	(80,1%),
2. dobre fizičke kondicije	(80,6%),
3. stručan	(72,6%),
4. pošten	(71,3%),

Prema procjeni učenika najmanje prisutne osobine su:

1. Entuzijasta	(39,6%),
2. Nepristrasan	(38,9%).

Iz ovih podataka vidimo da na osnovu mišljenja učenika kod nastavnika fizičkog vaspitanja na prvo mjestu su fizički kvaliteti kao što su: dobre fizičke kondicije (80,6%) i uredan (80,1%), odmah iza njih je stručni kvaliteti nastavnika kao što je: stručan (72,6%), a nakon toga je karakterna osobina – pošten (71,3%), vrlo bitna za izgradnju dobrih interpersonalnih odnosa a istovremeno od velikog značaja za objektivno ocjenjivanje znanja i postignuća učenika. Vrlo bitno u ovom istraživanju je to da su učenici procijenili da su nastavnici fizičkog vaspitanja vrlo rijetko: entuzijaste i nepristrasni. Od 21 ispitivane osobine nepristrasnost se našla na zadnjem mjestu što potvrđuje da su učenici pravilno procijenili da je u nastavi fizičkog vaspitanja u velikom procentu (50,6%) prisutno neobjektivno ocjenjivanje.

3. Stepen zadovoljstva učenika u nastavi fizičkog vaspitanja

U ovom dijelu istraživanja željeli smo ustanoviti šta je to što predstavlja izvor zadovoljstva i pozitivne motivacije učenika u nastavi fizičkog vaspitanja. Na osnovu odgovora ispitanika na pitanje: Koliko si zadovoljan sledećim stvarima i pojavama, dobili smo rezultate prikazane u tabeli broj 2.

Tabela 2.

Pojave:	f %	Potpuno sam zadovoljan	Uglavnom sam zadovoljan	I jesam i nijesam zadovoljan	Uglavnom nijesam zadovoljan	Uopšte nijesam zadovoljan	Skalna vrijednost
Ocjenom koju imaš iz predmeta fizičko vaspitanje. 5	468 64,3	113 15,5	52 7,1	28 3,8	67 9,2	4,21	
Vlastitim angažovanjem na časovima fizičkog vaspitanja. 4	264 35,7	257 34,8	126 17,1	36 4,9	56 7,6	3,86	
Radom i ponašanjem nastavnika fizičkog vaspitanja 2	191 25,7	293 39,5	151 20,4	52 7,0	55 7,4	3,69	
Odnosom tvojih drugova i drugarica prema nastavi fizičkog vaspitanja. 3	130 17,5	240 32,3	201 27,1	102 13,7	69 9,3	3,35	
Opštim tretmanom (položajem) fizičkog vaspitanja u tvojoj školi 1	75 10,1	211 28,4	240 32,3	97 13,0	121 16,3	3,02	

Dobijeni rezultati istraživanja ukazuju nam da učenici uglavnom imaju pozitivan stav prema ispitivanim izvorima zadovoljstva u nastavi fizičkog vaspitanja (prosječni indeks zadovoljstva = 3,62). Učenici su prvenstveno zadovoljni ocjenom iz fizičkog vaspitanja (79,8%) i vlastitim angažovanjem na časovima (70,5%) fizičkog vaspitanja. Zadovoljstvo radom i ponašanjem nastavnika fizičkog vaspitanja (65,2%) dolazi na treće mjesto. Najmanje zadovoljstva učenici iskazuju prema odnosu drugova i drugarica u odnosu na nastavu fizičkog vaspitanja (49,8%) i prema opštem tretmanu fizičkog vaspitanja (38,5%) u svojoj školi.

Uspjeh koji učenik ostvari u nastavi i drugim oblicima vaspitno-obrazovnog rada je faktor koji bitno utiče na osjećanje zadovoljstva sobom, i na shvatanje smisla onoga što uči. Nivo postignutog uspjeha mi učeniku saopštavamo najneposrednije putem sredstva koje se zove ocjena. Uspjeh u nastavi, pored toga što motiviše učenike za rad, predstavlja jedan od najjačih izvora njihovog zadovoljstva a to zadovoljstvo postaje faktor koji doprinosi zdravom razvoju ličnosti. Nasuprot ovome, neuspjeh demotiviše, stvara situacije u kojima učenik potcjenjuje sebe i svoje sposobnosti zbog čega se stvaraju uslovi za formiranje osjećanja niže vrijednosti što postaje izvor nezadovoljstva kod učenika. Često doživljavanje neuspjeha i nezadovoljstva postepeno razara strukturu ličnosti i čini je nesigurnom i nemoćnom da se realno suoči sa svojim problemom. Olport (1969) kaže "ukoliko neuspjesi rastu "kompleks" postaje sve dublji", te je veoma značajno planiranje uspjeha kada god je ostvariv i izbjegavanje neuspjeha koliko je moguće. Čovjek koji je uvjeren da je ostvario svoje aspiracije doživljava zadovoljstvo, a ako nije, javlja se osjećanje neuspjeha i potištenosti (Kleč i Kračfeld, 1978). Da bi se postigli uspjeh i zadovoljstvo koji čine faktor podsticanja razvoja, jačanja ličnosti i njene

afirmacije, potrebno je usaglasiti faktore vaspitnog djelovanja a to su porodica, škola i društvena sredina. Takođe je neophodno obezbijediti kvalitetno izvođenje nastave i kreiranje socijalne klime u kojoj učenici mogu da ispoljavaju i potvrđuju svoje vrijednosti.

U prethodnoj analizi rezultata tabele br.2. vidjeli smo da ocjena iz fizičkog vaspitanja predstavlja najveći izvor zadovoljstva učenika, a na osnovu toga možemo reći da je ocjena, tj. nivo postignuća u nastavi jedan od najbitnijih faktora koji neposredno utiče i na formiranje pozitivnih stavova učenika prema vrijednostima fizičkog vaspitanja.

4. Zaključak

U ovom radu smo sagledali objektivnost ocjenjivanja u nastavi fizičkog vaspitanja, uticaj osobina nastavnika na tu objektivnost i zadovoljstvo učenika ocjenom iz fizičkog vaspitanja. Na osnovu dobijenih rezultata može se reći, da se sve ovo nalazi u jednoj kontradikciji, koju je na prvi pogled teško naučno objasniti.

Kada je u pitanju objektivnost ocjenjivanja znanja došli smo do rezultata da 50,6% učenika izražava mišljenje da nastavnik fizičkog vaspitanja neobjektivno ocjenjuje njihovo znanje. Ako uzmemo u obzir da je 78,9% učenika zadovoljno ocjenom iz fizičkog vaspitanja, onda moramo konstatovati da nastavnici u toku šolske godine mijenjaju kriterijume vrednovanja, te da ocjena iz fizičkog vaspitanja vrlo često nije odraz znanja i sposobnosti učenika. Te ocjene daju nastavnici koji su po mišljenju učenika uredni, stručni, poštjeni ali pristrasni. Postavlja se pitanje – šta je to što "natjera" stručnog i poštenog nastavnika da neobjektivno ocjenjuje?

Prvi faktor je tzv. "halo efekat" na koji niko od nastavnika nije imun. Kada vidimo da učenik iz drugih predmeta, ima veliki broj odličnih i vrlo dobrih ocjena, teško se odlučujemo da ga iz fizičkog vaspitanja ocijenimo nižom ocjenom i ako realno ne zaslužuje visoku ocjenu. Ovaj efekat, svojim sugestijama, često pospješuju kolege, razredne stariješine, učenici i njihovi roditelji, koji sugerišu nastavnicima da daju više ocjene u cilju postizanja boljeg ukupnog uspjeha učenika, što nastavnici fizičkog vaspitanja vrlo često prihvataju.

Takođe, treba imati u vidu da pojedini nastavnici slabosti u svom radu "kompenziraju" visokim ocjenama, pa imamo situaciju da u dnevniku postoje samo četvorke i petice iz fizičkog vaspitanja, što je prisutno i kod drugih predmeta. Ovakav sistem ocjenjivanja je vrlo često uzrok neraspoloženja i otpora učenika prema fizičkom vježbanju. Nerealna ocjena, pa bila ona i visoka, nema svoju osnovnu funkciju a to je motivacija za bolji rad. Ocjena predstavlja snažno podsticajno sredstvo samo kada je objektivna i pravovremena.

Ako postoji samo jedna pedagoška aktivnost na osnovu koje možemo odvojiti dobre nastavnike od onih koji su promašili profesiju, to je ocjenjivanje znanja učenika. Ocjenjivanje je aktivnost koja nastavnika i kao osobu i kao stručnjaka dovodi u najneposredniji kontakt sa svakim učenikom. Učenici ne cijene nastavnika prema tome da li "blago" ili "strogo" ocjenjuje, već prema tome da li ocjenjuje valjano i pravovremeno i da li je pri ocjenjivanju nepristrasan, pravičan i dosledan.

Ocjenjivanje predstavlja najsloženiju aktivnost u nastavnom radu, pa smo obavezni posvetiti mu dosta pažnje, kako bi se našli među onim nastavnicima koji nisu prošli profesiju.

5. Literatura

1. Babijak, J.: Vrednovanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti kao faktor aktivnosti učenika na času fizičkog vježbanja. U: Treća ljetnja škola "Palić '80": Zbornik radova: čas fizičkog vježbanja u funkciji vaspitanja i obrazovanja, Novi Sad, 1980, 134-139.
2. Berković, L., Vuković, J.R.: Teorija fizičke kulture, FFK Novi Sad, 1997.
3. Bjelica, S: Sociologija sporta, Dnevnik, Novi Sad, 1995.
4. Brajković, M.: Ocjenjivanje i vrednovanje u nastavi fizičkog vaspitanja. Fizička kultura, 1, 73-82, Podgorica, 1994.
5. Čokorilo, R.: Psihologija sporta, Akademska knjiga, Novi Sad, 2009.
6. Đorđević, B. i J.: Učenici o svojstvima nastavnika, Prosveta, Beograd, 1988
7. Krsmanović, B., Berković, L.: Teorija i metodika fizičkog vaspitanja, FFK, N. Sad, 1999.
8. Kljajević, V.: Stil ponašanja nastavnika i stavovi učenika srednje škole u Crnoj Gori prema vrijednostima nastave fizičkog vaspitanja, magistarska teza, FFK, Novi Sad, 2000.
9. Mitrović, M.: Ocjena kao motivaciono sredstvo u nastavi fizičkog vaspitanja. Magistarska teza, FFK, Beograd, 1980.
10. Radovanović, Đ.: Nastavnik fizičkog vaspitanja i obrazovna tehnologija. Fizička kultura, 4, Beograd, 1985.
11. Stanojević, I.: Savremeni pristup ocjenjivanju učenika u fizičkom vaspitanju. Fizička kultura, 1, 26-29, Beograd, 1987.

SUMMARY

This research was conducted on 740 students, fourth grade in 14 secondary schools in Montenegro. The data collection used a five stage Likertovog type. The main objective of this study was to determine the styles of behavior high school physical education teachers and the impact of these styles on students' positive attitudes toward physical education. The paper made reference to the results of this study whose aim was to determine the attitudes of objectivity of evaluation, character traits of teachers and their sources of satisfaction in physical education.

Key words: *students, middle school, physical education, satisfaction, teachers, character traits, objectivity.*